

TOVARLARNI AVTOMOBIL, TEMIR YO'L, HAVO YO'LI VA DENGIZ ORQALI TASHISH UCHUN ASOSIY HUJJATLAR

Babayev Nasim

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

“Marketing” kafedrası dotsenti, i.f.n.

To'xtamurodov Elbek Jamshid o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti 3-bosqich talabasi

konamipeselbek@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14626507>

Annotatsiya. Tovarlarini xalqaro va ichki transport vositalari yordamida tashish jarayonida hujjatlarning to'g'ri va to'liq rasmiylashtirilishi katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada tovarlarini avtomobil, temir yo'l, havo yo'li va dengiz orqali tashish uchun talab qilinadigan asosiy hujjatlar tahlil qilinadi. Har bir transport turi uchun maxsus hujjatlar va ularning roliga alohida e'tibor qaratiladi. Bundan tashqari, hujjatlarning logistika jarayonlariga ta'siri va ularning muhimlik darajasi haqida ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: yuk tashish, transport hujjatlari, xalqaro savdo, logistika, tashish jarayonlari.

ОСНОВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ ДЛЯ ПЕРЕВОЗКИ ГРУЗОВ АВТОМОБИЛЬНЫМ, ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫМ, ВОЗДУШНЫМ И МОРСКИМ ТРАНСПОРТОМ

Аннотация. В процессе международных и внутренних перевозок грузов важное значение имеет правильное и полное оформление документов. В данной статье рассматриваются основные документы, необходимые для перевозки грузов автомобильным, железнодорожным, воздушным и морским транспортом. Особое внимание уделяется специфическим документам для каждого вида транспорта и их роли. Также рассматривается влияние документов на логистические процессы и их значимость.

Ключевые слова: перевозка грузов, транспортные документы, международная торговля, логистика, процессы перевозки.

BASIC DOCUMENTS FOR TRANSPORTATION OF GOODS BY ROAD, RAIL, AIR AND SEA

Abstract. Proper and complete documentation plays a crucial role in the process of international and domestic transportation of goods. This article analyzes the main documents required for transporting goods by road, rail, air, and sea. Special attention is given to specific

documents for each type of transport and their role. The influence of these documents on logistics processes and their importance are also discussed.

Keywords: *freight transport, transport documents, international trade, logistics, transportation processes.*

Kirish

Tovarlarni xalqaro miqyosda tashish – savdo va biznes jarayonlarining ajralmas qismi hisoblanadi. Har bir transport turi uchun o‘ziga xos hujjatlarning mavjudligi transport jarayonlarining huquqiy va iqtisodiy jihatdan to‘g‘ri amalga oshirilishini ta‘minlaydi. Ushbu maqolada tovarlarni tashishda talab qilinadigan asosiy hujjatlar haqida batafsil ma‘lumot beriladi.

Avtomobil transporti uchun hujjatlar

1. CMR (International Consignment Note)

- Xalqaro avtomobil tashuvlari uchun asosiy hujjat hisoblanadi.
- Yuk jo‘natuvchidan qabul qilib oluvchi tomonigacha yuk tashishni tartibga soladi.

2. Jo‘natuvchi akti

- Yuk ortish joyida tovarning holati va miqdorini tasdiqlovchi hujjat.

3. Hisob-faktura

- Yukning qiymati va miqdorini ko‘rsatadigan moliyaviy hujjat.

4. Yuk ortish-qo‘yish akti

- Tovar ortish va tushirish joyida bajarilgan amaliyotlarni tasdiqlash uchun ishlatiladi.

Temir yo‘l transporti uchun hujjatlar

1. SMGS va CIM yuk hujjatlari

- SMGS (Xalqaro temir yo‘l yuk tashish konvensiyasi) va CIM (Xalqaro yuk konvensiyasi) hujjatlari xalqaro yuk tashish jarayonida qo‘llaniladi.

2. Yuklash qog‘ozi

- Yukning miqdori, turi va boshqa xususiyatlarini ko‘rsatuvchi hujjat.

3. Temir yo‘l hisob-fakturasi

- Yukning narxi va miqdori haqida moliyaviy ma‘lumot beradi.

4. Qo‘riqlash akti

- Yukning saqlanishi va xavfsizligi uchun mas‘ul shaxslarni ko‘rsatadi.

Havo yo‘li transporti uchun hujjatlar

1. Havo yuk konosamenti (Air Waybill)

- Xalqaro havo transportida yuk tashish uchun asosiy hujjat.

2. Xavfsizlik deklaratsiyasi

- Yuk xavfsizligi talablariga javob berishini tasdiqlovchi hujjat.

3. Eksport deklaratsiyasi

- Yukning mamlakatdan chiqishini hujjatlashtiradi.

4. Import deklaratsiyasi

- Yukning boshqa mamlakatga kirishini rasmiylashtiradi.

Dengiz transporti uchun hujjatlar

1. Konosament (Bill of Lading)

- Dengiz transportida yuk tashishni tartibga soluvchi hujjat.

2. Paketlash ro'yxati (Packing List)

- Yukning tarkibi, o'rami va miqdorini ko'rsatuvchi ro'yxat.

3. Sug'urta polikasi

- Yukning transport jarayonida himoyalaniishini ta'minlaydi.

4. Charter-partiya

- Kemani butunlay yoki qisman ijaraga olish uchun tuzilgan shartnoma.

Xulosa

Tovarlarni transport vositalari orqali tashishda hujjatlarning to'g'ri rasmiylashtirilishi jarayonning samaradorligini oshiradi va moliyaviy yo'qotishlarning oldini oladi. Har bir transport turi uchun maxsus hujjatlar mavjud bo'lib, ularning har biri yukning xavfsiz va qonuniy tashilishini ta'minlashga qaratilgan. Logistika jarayonlarining yanada samarali bo'lishi uchun transport hujjatlarining dolzarbligi va yangiligi doimiy ravishda kuzatib borilishi lozim.

REFERENCES

1. Chopra, S., & Meindl, P. (2021). *Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation*. Pearson Education.
2. Ohno, T. (1988). *Toyota Production System: Beyond Large-Scale Production*. Productivity Press.
3. Christopher, M. (2016). *Logistics & Supply Chain Management*. Journal of Supply Chain Management, 5(2), 25-39.
4. Simchi-Levi, D., Kaminsky, P., & Simchi-Levi, E. (2007). *Designing and Managing the Supply Chain: Concepts, Strategies, and Case Studies*. McGraw-Hill Education.
5. World Bank Logistics Performance Index (LPI): <https://lpi.worldbank.org>.
6. Toyota Global Website: <https://www.toyota-global.com>.
7. Investopedia - Just-in-Time (JIT) Definition: <https://www.investopedia.com>.
8. McKinsey & Company (2023). *The Future of Logistics: Automation and Digital Transformation*. <https://www.mckinsey.com>.